

ZAHRADA - PARK - KRAJINA

XXI. ročník

2/2011

Rozhovor s architektem Louisem Benechem | Zámecké zahrady venkovských barokních sídel | Agrosad
| O štúdiu, práci a živote záhradného architekta v Austrálii | Trvalkové inspirace v Dendrologické zahradě |
Davidia | Ošetření senescentních stromů | Letní stromolezení v USA

Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu

S architektem Louisem Benechem

Klára Dědová

Francouzský zahradní architekt Louis Benech je samouk, který se po studiu práv vypracoval doslova od rýče k tomu, čím je dnes – v jednoho z nejžádanějších zahradních architektů především ve Francii a Anglii, úspěšně však působí i jinde po světě. O životě, lásce k rostlinám, svých projektech a cestách nám vyprávěl ve svém pařížském ateliéru a jeho milovaný kocour Tulipán vrněl opodál...

Vystudoval jste práva, jak jste se dostal k profesi zahradního architekta?

Jsem synem architekta, moje maminka milovala rostliny, architekturu jsem měl vždy rád a ještě více než budovy mě zajímalo celkové řešení prostorů. Od malička jsem miloval stromy.

Původně jsem chtěl být lesním inženýrem, jenže když tady ve Francii chcete být lesním inženýrem, musíte být velmi dobří v matematice a fyzice a to já nikdy nebyl. Nejlepší známky jsem měl vždy z humanitních předmětů, ale chtěl jsem být spíš vědcem, i když jsem k tomu neměl žádné předpoklady. Dopadlo to tak, že jsem vystudoval pracovní právo. Bylo to strašné, vůbec mě to nebavilo, mnohokrát jsem chtěl ze školy odejít; nakonec jsem ale stejně skončil u rostlin, svou diplomovou práci jsem psal na téma legislativa ochrany stromů.

Během vojenské služby jsem byl u námořnictva, na lodi, která kotvila poblíž Brazílie. Pobytu tam jsem využíval ke sbírání semínek a vytváření herbáře tropických rostlin. I když jsem nikdy vlastní zahradu neměl, vždy jsem o zahradách snil. Vždy jsem se rád hrabal v zemi.

Nakonec jsem po vojně odešel pracovat jako dělník do slavných anglických školek Hillier s právnickým diplomem v kapse.

Co Vám tato zkušenost ve školkách přinesla?

Přes den jsem pracoval ve školkách a učil se řemeslu – měl jsem obrovské štěstí a potkal tam spoustu úžasných lidí, kteří byli neuvěřitelnými profesionály a moc mě toho naučili. Po zavírací době jsem se den co den toulal po arboretu a dělal si zápisky, obzvláště rád jsem pozoroval, které skupiny dřevin spolu dobře fungují, které společně kvetou, plodí nebo barví. Takřka ve všech dendrologických příručkách totiž naleznete informace typu, že dřevina kvete někdy řekněme od května do června, ale když ji vysadíte do oblasti, kde je tepleji, pokvete od dubna do května. Žádné jaro není stejné a roky jsou různé, někdy rostliny začnou vykvétat dříve, jindy později. Když jsem ale věděl, co a jak společně kvete, barví či plodí, bylo mi jasné,

že když ty rostliny přenesu do jiné situace společně, zase mi budou kvést, plodit a barvit spolu, ta asociace bude stejná. Všechno, co je napsáno v knihách, je jedna věc, vlastní zkušenost je věc jiná. Dodnes jsou mi moje zápisky nejcennější knihou a neustále se k nim vracím.

Kromě toho jsem měl to štěstí poznat ještě starého pana Hilliera z třetí generace zakladatelů školek, dokonce jsem se s ním i spřátelil. Starý pán mě pozoroval den co den z okna svého domu v arboretu a bylo mu nesmírně divné, co tam pořád dělám, dokonce byl přesvědčen o tom, že mu tam chodím něco krást.

Když jsem si dělal zápisky a někde se pohnul keřik, bylo mi jasné, že to je zase starý pán, který se vydal maskovaný do terénu, aby zjistil, co tam vlastně dělám. Když ale viděl, že si pravidelně dělám jen zápisky a že mě to opravdu zajímá, spřátelili jsme se a on mi sám nabídl, že mi ukáže ty nejvzácnější kousky, které v arboretu má. Protože byl posedlý představou, že by mu je někdo mohl ukrást, sázel je do nejzazšího koutu arboreta za ostružinové houští, kde je nemohl nikdo jiný vidět. Pamatuji si, že tam měl vzácné exempláře *Carriera calycina* nebo *Franklinia alatamaha*, která dnes již z přírody vymizela a všechny rostliny, které jsou v současné době na trhu, jsou klony této rostliny, ze školek Hillier.

Školky Hillier byly tenkrát jedny z nejsostifikovanějších školek v Evropě, nabízely rostliny, které nebyly nikde jinde v Evropě k mání. Fascinovala mě tam tenkrát spousta dřevin, třeba jako *Rehderodendron macrocarpum*. V reálu ale takové vzácné rostliny používám velmi málo, protože je buď velice složité je sehnat, nebo velice složité je pěstovat. Pracuji především s těmi rostlinami, které jsou snadno dostupné, snadno se množí a úplně nejvíce mě zajímají ty, které se dají bez problémů vysévat.

S odstupem času ale mohu říci, že jsem ve školkách Hillier poznal řadu rostlin, které byly tehdy vzácné, ale dnes po 30-40 letech jsou zcela běžně k dostání. Z toho mám velkou radost, protože když se jedná opravdu o krásnou rostlinu, tak je geniální, když je snadno dostupná... Ale to už zabíhám úplně někam jinam.

Louis Benech (1957)
po studiu práv se k profesi zahradního architekta dostal přes lásku k rostlinám a doslova od rýče a jako samouk. Jeho kariéru odstartovala zakázka, kterou vyhrál společně s Pascalem Cribier a François Roubaud na renovaci Jardins de Tuilleries před pařížským Louvrem, následovaly zakázky na renovaci zahrad paláce Elysée v Paříži či renovace zahrad zámku Villandry. V současné době má svůj vlastní projekční ateliér v Paříži a za sebou přes 200 úspěšně realizovaných parků a zahrad soukromých i veřejných, ve Francii i po celém světě.

Mně přišla velice zajímavá vaše myšlenka nezaobírat se rostlinami jednotlivě, ale zkoumat je spolu s ostatními...

Vždy mě bavilo pozorovat právě takováto malá společenství stromů, keřů, trvalek. Stačilo jen dívat se otevřenými očima a zapisovat si, co spolu v daném klimatu a dané půdě skvěle funguje. Vždy mě více než architektura či koncept zajímalo, co tam bude za rostliny a jakou atmosféru v zahradě vytvořím pomocí rostlin, které vyberu. Dnes bohužel většina zahradních architektů postupuje opačně, do nekonečna řeší koncept, pracuje s hmotami něčeho, co neví, co to bude. Rostliny se vybírají až na posledním místě a to je myslím špatně.

Rostliny jsou našimi herci na scéně a to, jaké vybereme, výslednou kompozici velmi ovlivní. Mě baví řešit jak koncept, tak výběr rostlin současně.

Myslím, že řada dnešních zahradních architektů jsou spíše konceptuálové nebo nepřehlédnutelní plastici, ale ta spřízněnost s rostlinami už jim chybí.

Myslíte, že dobrý zahradní architekt by měl být i dobrým zahradníkem?

Já jsem to měl tak, že nejdřív jsem se hrabal v zemi, naučil se řemeslu a až potom jsem začal navrhovat. Myslím, že to, že jsem byl nejdříve prostým zahradníkem, mi umožnilo dívat se na celkové řešení prostoru velice prakticky, s plným vědomím toho, že to, co navrhuji, bude vyžadovat tu a tu následnou péči. Myslím, že znalost zahradnického řemesla je důležitá pro pochopení toho, jak to bude v zahradě fungovat, kdo a jakým způsobem se o ni bude starat.

Zahrada, která vás přežije, je dobrá zahrada. Myslím, že ideální je dnes dělat zahrady co nejméně náročné na péči, protože je čím dál méně zahradníků a lidé mají čím dál méně času se o zahrady starat, alespoň tady ve Francii.

Já osobně nemám příliš v lásce zahrady, kde je potřeba přílišná až úzkostlivá péče, a to nejen z hlediska ekologického. Nemám rád automatické závlahy, používání chemických přípravků na hnojení či ochranu rostlin a pocit, že když zapomenu zmáčknout čudlík, tak se mi sesype celý systém a rostliny zahynou. Líbí se mi například vegetační stěny Patrica Blanca, ale zároveň to ve mně vzbuzuje obrovský strach z křehkosti toho systému, že když selže technika, celý systém se mu sesype.

Na přírodě a tisíci dobře udělaných zahrad se mi líbí, že fungují bez toho, aniž byste okolo nich denně museli skákat a zalévat. Abychom dokázali navrhnout dobře fungující zahradu, je myslím nezbytné znát zahradnické řemeslo. Nemusíme ho mít třeba rádi, ale jeho znalost je podle mě nezbytná.

To, že jsem byl nejdříve zahradníkem a až poté začal navrhovat prostory, mi umožnilo dívat se na prostor velice prakticky, s plným vědomím toho, že to, co navrhuji, bude vyžadovat tu a tu následnou péči.

Myslím, že jsou tu i jiné účinky zahradničení – pro mě je to něco jako terapie, která mi dělá dobře. Nejšťastnější jsem, když mohu klečet nad záhonkem a hrabat se v zemi.

Litoval jste někdy, že jste neabsolvoval školu zahradní architektury?

Když nevíte, co by vám taková škola do života mohla dát, tak to vždy chybí. Protože nevíte, jak by bylo,

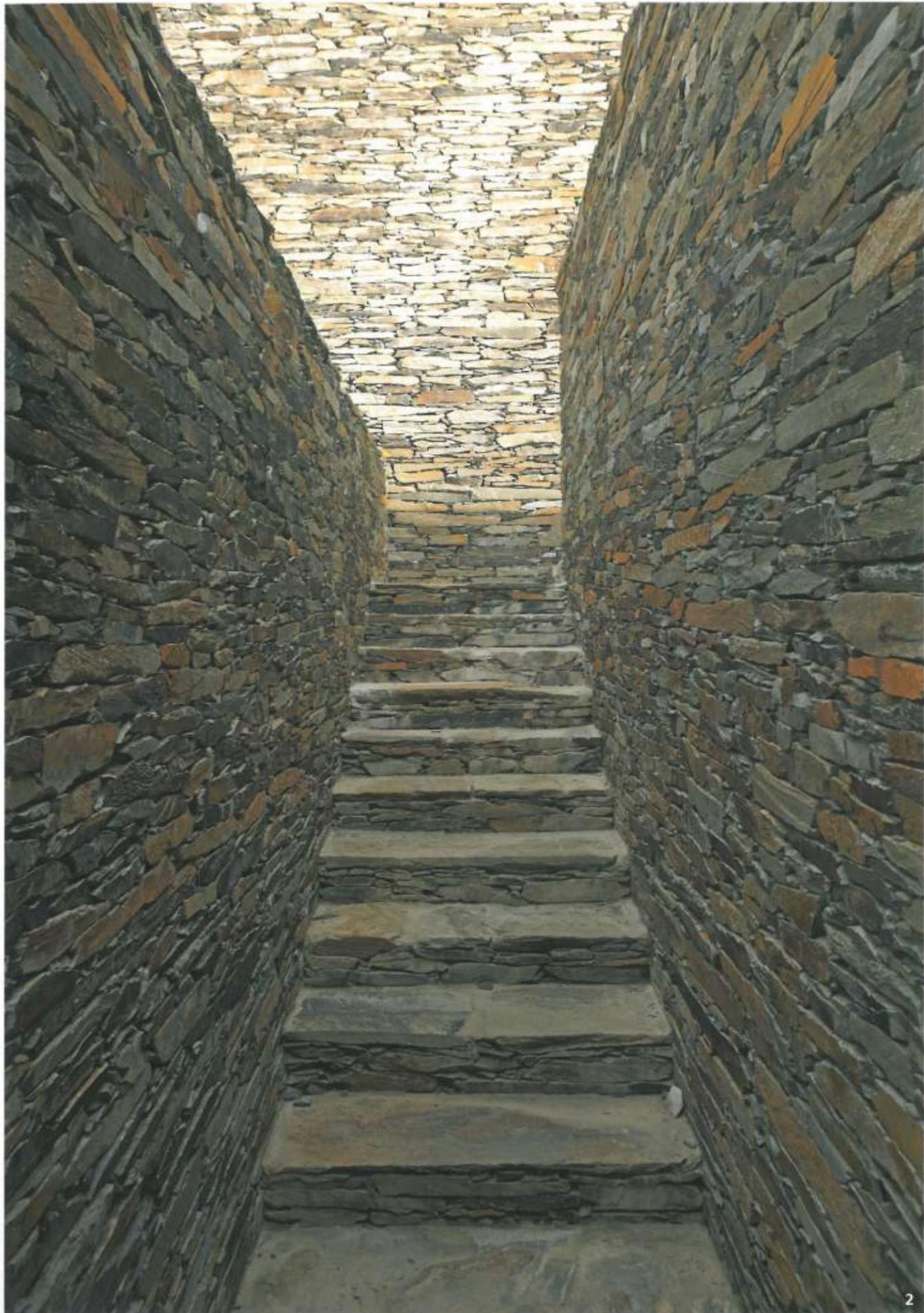
kdyby... Spoustu věcí jsem se naučil sám, vyčetl z knížek, naučil se od kolegů. Když něco děláme s láskou, učíme se velmi rychle. Vlastní zkušenost je nejlepší školou ze všech. Zajímavé bylo, že čím více jsem toho věděl, tím více mi připadalo, že nevím skoro nic, to bylo trochu deprimující. Ale myslím, že škola mi ani tak nechyběla po stránce vědění, jako spíše pro takové druhotné věci jako je organizace, administrativa. Když jsem začal dělat větší projekty, veřejné zakázky, vypra-

covávat všechnu tu administrativu k tomu, ze začátku jsem s tím zápasil, dodnes to dělám nerad, ale dnes už na to mám lidi.

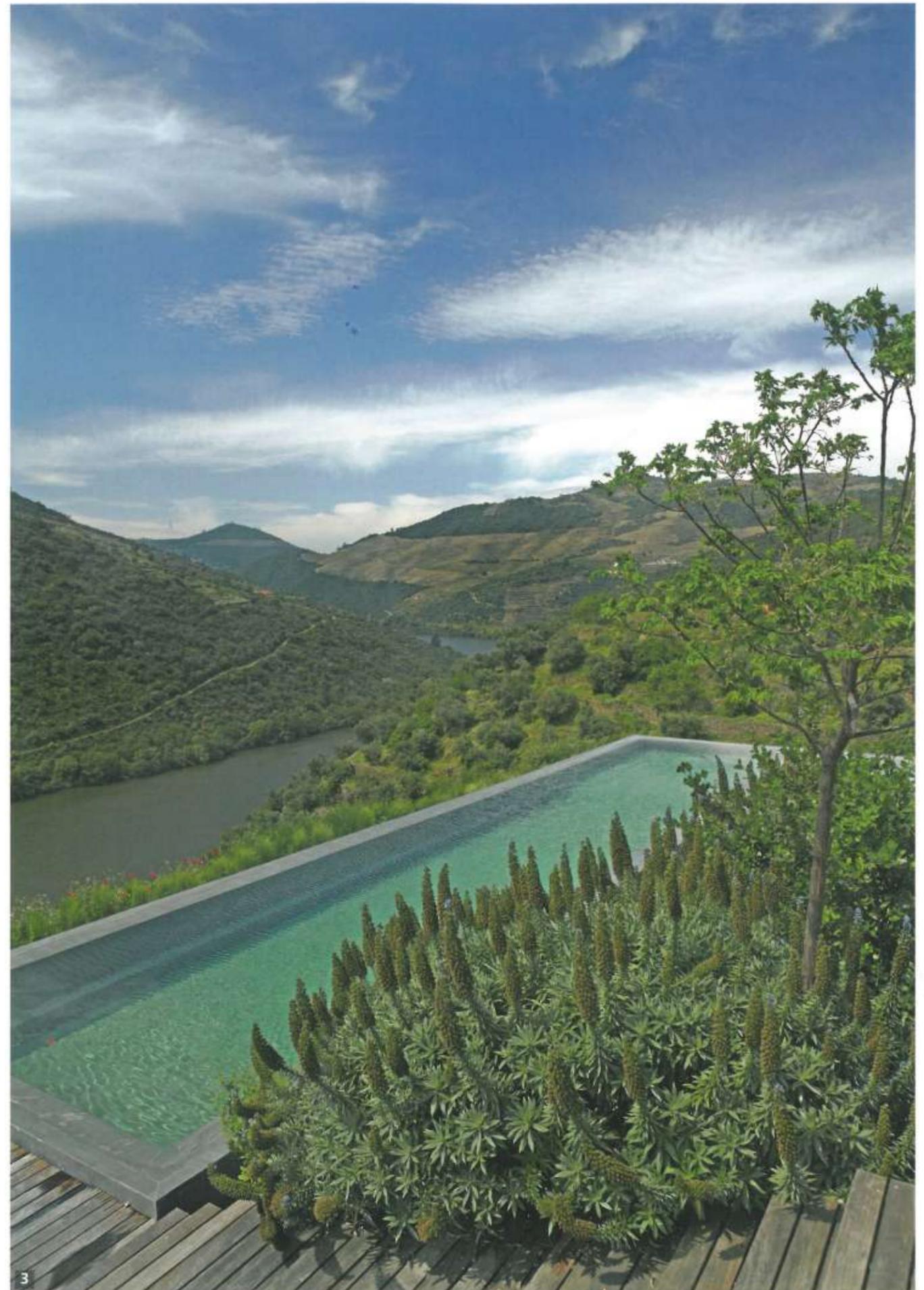
Jak to bylo s Vašimi prvními velkými projekty?

Myslím, že jsem měl v životě veliké štěstí dostat se k projektům, ke kterým jsem se dostal, byly to příležitosti, po kterých jsem skočil. Jako například celý ten příběh s Jardins des Tuileries (v roce 1990 vyhráli tehdy

2

3

4

zcela neznámí Louis Benech, Pascal Cribier a François Roubaud společně konkurz na rekonstrukci Jardins des Tuileries v Paříži – pozn. aut.).

Když jsme začali s rekonstrukcí těchto zahrad, neměl jsem o tom, jak se takový velký projekt dělá, ani ponětí, hlavně z hlediska administrativy. Vždy, když jsem něco nevěděl, zeptal jsem se kolegů, a tak jsem se učil.

Myslím, že na začátku řešení každého projektu zahrady je třeba si uvědomit, kdo se bude o zahradu starat a jakým způsobem, tím se vyhneme zbytečnému ztrácení času nad návrhy, které by nikdy nemohly fungovat. Spousta zahradních architektů si toto úskalí při tvorbě konceptu často neuvědomuje a vymyslí zbytečně nákladná, na následnou péči náročná řešení, která potom ve výsledku vypadají špatně, protože se o ně dostatečně nepečuje.

Zahradou je místem kultury, práce, úsilí a není to příroda. Někdy je zapotřebí třeba deseti lidí v pozadí, kteří se vám o zahradu budou starat, aby vypadala dobře.

Jak byste sám sebe charakterizoval, za koho sám sebe pokládáte?

Trochu mě děsí, že všichni lidé, kteří dělají tohle řemeslo, mají alespoň tady ve Francii nálepku krajinář. O zahradách už se tolik nemluví. Ale krajina přece vznikala po staletí, rukou přírody a rukou člověka, často tedy rukou prostých lidí, kteří neměli tušení, že vytvářejí něco krásného. Dělali to z praktických důvodů – potřebovali pole a vinohrady a někde potřebovali pást dobytek a někam chodit na dřevo. Dnes přijde krajinář někde a vyfotí si, co vznikalo po staletí, esteticky to hodnotí a prezentuje to jako svůj projekt.

Pak je tu řada kolegů, kteří vytvářejí spíš umělecká díla, snaží se dělat umění s minimálním použitím rostlinného materiálu. Možná je to trochu staromódní názor, ale pro mě vytvářet zahradu znamená pracovat hlavně s rostlinami. Znamená to řešit častokrát zcela praktické, přízemní věci – jak tady lidé budou žít, kudy bude paní tlačít kočárek v parku... Když tedy přemýšlím o takto praktických věcech, vůbec si nepřipadám jako umělec, spíše se cítím jako řemeslník, který vytváří něco, co bude lidem k užítku.

Čím je pro Vás zahrada?

Zahradou, jak již bylo mnohokrát přede mnou řečeno, je rájem, kde máme schopnost odpoutat se od starostí, hluku, kde cítíme na kůži, jestli nám je chladno, nebo teplo, cítíme vůni, díváme se na krásné věci a zapomínáme na okolní svět.

Pro mě je to přístav. Zahrada ve městě je pro mě místem, kde můžeme zapomenout, že jsme ve městě. Napadá mě jeden z příkladů takové zahrady ve městě, která vám umožní zapomenout na přítomnost města – botanická zahrada v Kodani. Jsme ve městě, přejdeme přes kopec a sejdem do jiného světa s částmi uprave-

nými i divokými. Zahrada je zahlobená, trochu jako vulkán. Nad sbírkami rostlin tady zapomeneme, že jsme ve městě, vůbec o něm nevíme. Miluju tuhle myšlenku ideálu zahrady ve městě, která mi umožní zapomenout, že jsem ve městě, a najednou se v myšlenkách přenesu někde docela jinam, cestuji.

Možná proto mám rád zahrady, jsou to jiné světy.

Na druhé straně zbožňuji město; udělalo se mi nevolno, když jsem viděl, jak do pařížské ulice Rivoli rozmístili nádoby s rostlinami s tím, že je to potřeba. Ta ulice je krásná, elegantní, sama o sobě, urbanisticky, bez jakýchkoli rostlin.

Něco jiného je zahrada na venkově, tam myslím vnímáme tu rozdílnost světů mnohem méně, zahrady tady totiž bývají často napojeny na krajinu. Když jsem pracoval jako zahradník, zbožňoval jsem procházet se zahradou za soumraku, kdy jsou vůně nejvíce cítit, a být sám. A to je pro mě zahrada, ten pocit štěstí.

Když se procházíme třeba lesem, po dešti, také voní, ale není to ten samý pocit prostoru jako v zahradě.

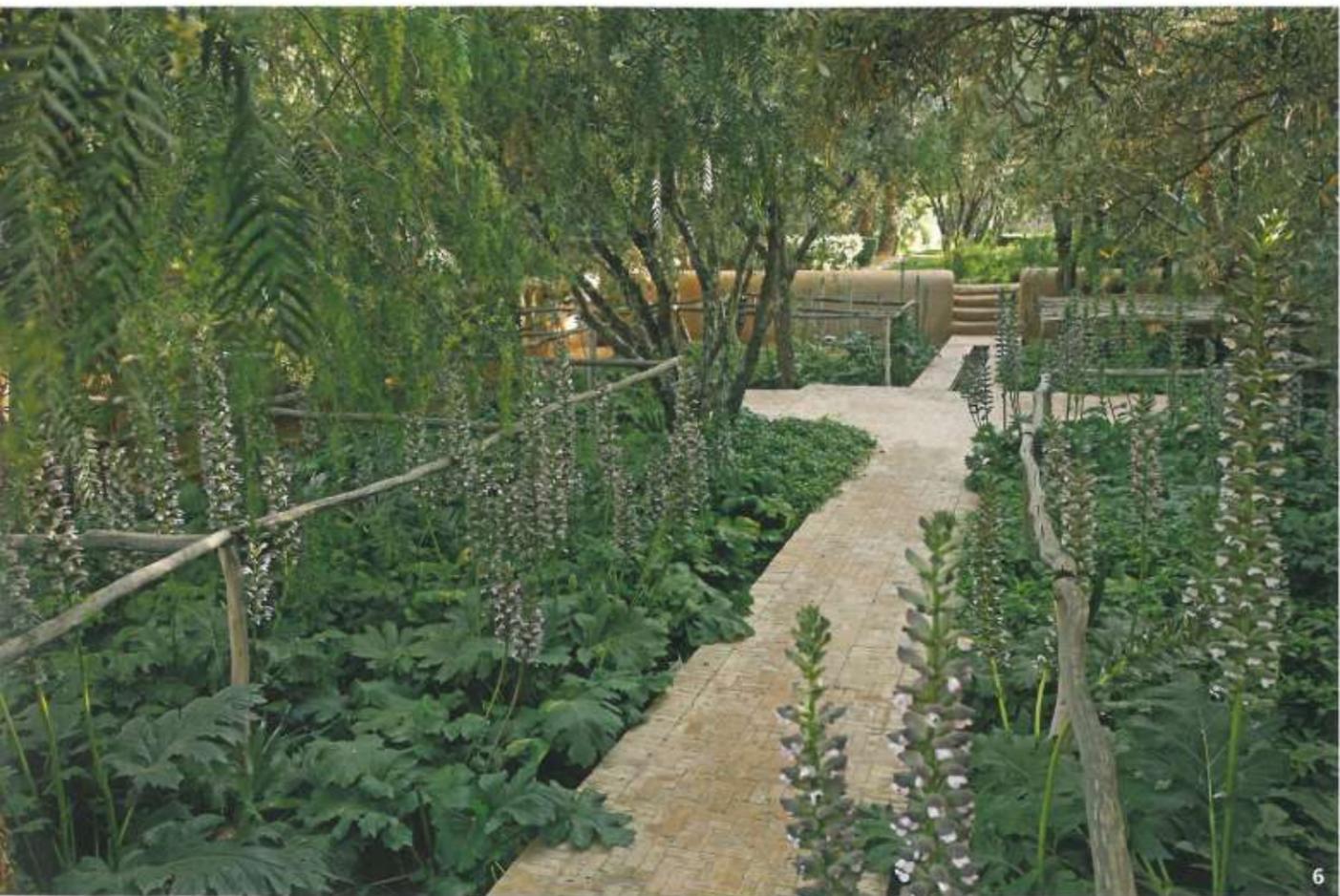
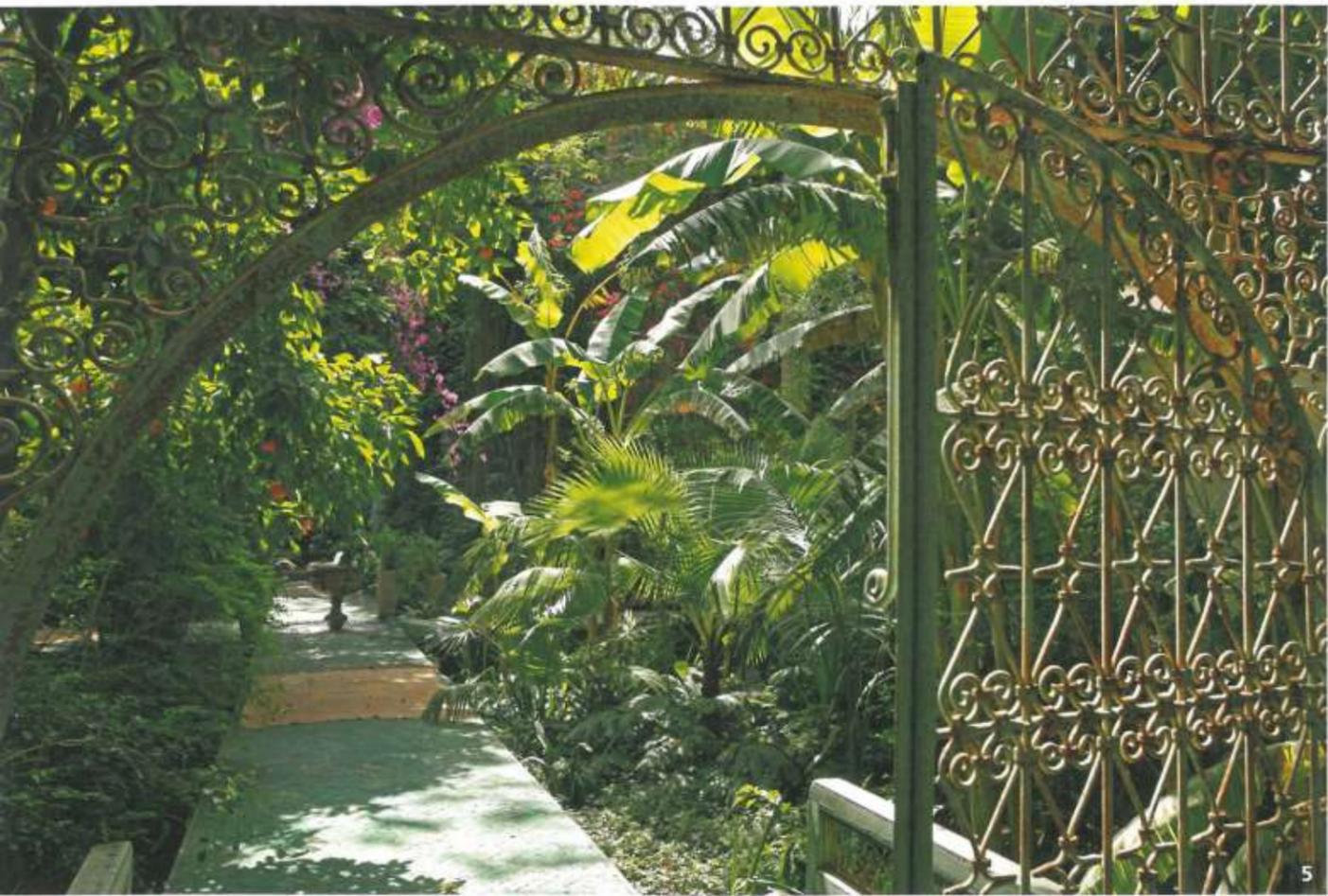
Na zahradách mám rád, že do nich zapracováváme jakési kulturní dědictví, je tam otisk přírody a otisk lidské ruky, je v tom blaho, něha, vřidnost. Svět vřidný není, a proto tyto mikrosvěty potřebujeme.

Zahrada je trochu jako obraz v pohybu, spíše film. V současné době žijeme ve světě, kdy lidé chtějí všechno hned, nejlépe okamžitě. Lidé jsou dnes nadšeni, když mohou mít hned velké stromy, protože to hned udělá dojem. Neuvědomují si ale, že ten obraz může zůstat statický třeba deset let: se stromy velkých velikostí totiž bývají problémy, protože ve školkách je tolikrát přesazovali, že mají pak problém růst. Mně osobně dělá mnohem větší radost sázet menší stromy, které se ujímají rychleji a vidět je, jak rostou.

To, co mám na zahradě rád, je život a intervence člověka. Zahrada by měla lidem přinášet radost. Když se podívám kolem sebe na díla některých kolegů, vidím bohužel často smutné, mrtvé zahrady, kde převažuje neživá složka, materiály, minerály. Pro mě takový prostor přestává být zahradou.

Když dostanete úkol vytvořit zahradu, jak postupujete, co je pro Vás vodítkem?

Vždy se snažím maximálně nasát všechny informace o historii místa, ale také o lidech, kteří tu v současné době žijí. Zahradu nedělám pro sebe, ale pro lidi, s nimiž musí korespondovat. Zajímavé je nechat si přepravět historii místa od lidí, kteří tam žijí. Proto daleko raději dělám soukromé zahrady než veřejné zakázky. U veřejných zakázek je politikům v podstatě úplně jedno, co vytvoříte, zajímá je jen, aby se to ještě stihlo v jejich volebním období, a tak na vás tlačí s termíny. Estetika je to poslední, co by je zajímalo. Přesto veřejné zakázky také dělám, vždy se snažím inspirovat daným místem, kulturou daného regionu a vcítit se do lidí, kteří tam žijí, protože to, co dělám, dělám pro lidi. Když dělám něco například ve Valenciennes, snažím se

Klára Dědová, DiS. (1984) absolventka VOŠ Mělník, obor zahradní a krajinářská tvorba v ateliéru Ing. Františka Smýkala, absolventka zahradnické fakulty MZLU v Lednici, obor zahradní a krajinářská architektura, a École Supérieure d'agriculture d'Angers, obor Aménagement paysager ve Francii. V současné době projektuje v oboru na volné noze, působí střídavě v České republice a ve Francii.

vžit do člověka, který zde žije. Snažím se doslova reinkarnovat po indicku. Pravda je, že zahrada na severu ve Valenciennes bude úplně jiná než na jihu třeba v Nice, protože podnebí je jiné, architektura je jiná a budou mě inspirovat rozdílné věci. Nesnažím se nikterak tesat si svůj vlastní pomník a hledat nesmyslně nákladná řešení, abych ohromil, snažím se pracovat s pokorou ke genu loci míst a především s vegetací.

Vím o Vás, že pracujete po celém světě a často cestujete. Jak postupujete, když tvoříte zahradu někde daleko?

Ano, vždy jsem rád cestoval a rostliny jsem miloval vždy právě proto, že mi umožnily cestovat. Když jsem byl zrovna ve Francii a přivoněl například ke květině z Japonska, Ameriky nebo z Čech, cestoval jsem v myslí a představoval si, jak asi vypadá to původní prostředí rostliny, ve kterém přirozeně roste.

A tak i nyní, když cestuji, zhruba vím, kde jaké rostliny rostou, a úplně nejraději pracuji s rostlinami, které jsou na daném místě původní a přirozeně se tam vyskytují. Úžasná je například flóra na Novém Zélandu, přirozeně se tam vyskytují rostliny, které se často používají v zahradách v Anglii nebo v Portugalsku. V Kalifornii zase zplaněla celá řada mediteránních rostlin. Když jsem pracoval na jedné zahradě v Connecticutu, na protější stráni rostla *Kalmia*, tak jsem ji v zahradě také použil. Je tam krásná, skvěle se jí tam daří, vypadá lépe než v zahradách v Evropě, protože je tam ten okolní kontext, půda, klima, krajina, do které zapadá.

Rád ale také k původním druhům přidávám rostliny dovezené, které vnesou na dané místo trochu exotiky.

Na jakém zajímavém projektu pracujete právě teď?

Zítra právě odevzdáváme jeden takový zajímavý projekt, je to úprava zahrad Národního archivu v Paříži. Je to opět historický prostor, který se snažíme modernizovat, přizpůsobit dnešním potřebám a nově otevřít zahradu veřejnosti. K zahradě opět existuje řada historických plánů z různých historických období. Problém je v tom, že na daném místě máme jakousi historickou zahradu, která historicky vůbec neodpovídá fasádě budovy. Ve svém návrhu jsem se naopak snažil na fasádu budovy navázat. V historických plánech mě zaujalo nejvíce řešení z 18. století z období Louise Philippa, kterým jsem se inspiroval. Konečné řešení je velmi jednoduché. Už se moc těším na realizaci.

Jaká je vaše vize o zahradě budoucnosti, jaké budou zahrady za padesát, za sto let?

Zahrada je podle mě místo, které přežije nás i naši dobu. čím je zahrada starší, tím je zajímavější. Na zahradách mě fascinuje také to, že jisté procesy v nich nelze uspěchat. Zatímco dnešními počítačovými modelacemi můžeme vymodelovat zahradu během jednoho dne, ve skutečnosti to tak není. Zahrada potřebuje čas

k tomu, aby dozrála, a to bude stejně za padesát, za sto let. Zahrada je místem jisté rovnováhy, kterým by měla zůstat i nadále, do budoucna. Nepodaří se nám, aby stromy rostly rychleji. Myslím, že zahrady budoucnosti budou ještě mnohem méně náročné na péči než ty dnešní. I když možná tomu tak nebude, stále bude práce v zahradě jistou formou terapie, je to práce, která neuvěřitelně uklidňuje, kterou lidé budou potřebovat čím dál víc v dnešní uspěchané době. Protože zahrada není jen místem, kde se odpočívá, zahrada je i místem, kde se pracuje. Věřím tomu, že vývoj zahrady se bude ubírat tím nejlepším směrem, že přetechnizované zahrady s převahou betonu a minerálních prvků ustoupí a zahrady budou více o vegetaci. Když se snažíme vytvořit něco, co je proti přírodě, nikdy to nemůže fungovat. Doufám, že v zahradách to bude stále hezky vonět a bude tam přítomna jistá forma něhy. Možná se mýlím, nevím.

1 Jardins en Grece, Agence de Louis Benech

2, 3, 4, 8 – Zahrada Quinta da Romaneira, Portugalsko, Francis Amiard

5, 7 Zahrada Riad, Marrakech, Maroko, Eric Sander

6 Palmeraie de Skoura, Dar Ahlam, Maroko, Eric Sander